

Oppfordring om å levere høringsuttalelse om hjelpemiddelformidlingen

Regjeringen har sendt på høring rapporten «En mer effektiv og fremtidsrettet hjelpemiddelformidling». Norges Handikapforbund, Norsk Ergoterapeutforbund og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon er svært bekymret for konsekvensene dersom folketrygdens ansvar for hjelpemidler i dagliglivet og bolig overføres til kommunale budsjetter. Dette vil ramme funksjonshemmede hardt, samtidig som kommunene vil få flere oppgaver, uten sikkerhet for at finansieringen er forsvarlig ivaretatt.

Vi er opptatt av at de sterke sidene i dagens modell blir videreført, for å sikre likestilling og muligheten til å leve selvstendig. Folketrygdens rolle er avgjørende for rettigheter og finansiering, og kommuner og hjelpemiddelsentraler samarbeider om faglig rådgivning.

Landets kommuner står på regjeringens høringsliste. Vår erfaring er imidlertid at mange kommuner ikke er gjort ordentlig kjent med forslagene, og ikke i tilstrekkelig grad har oversikt over konsekvensene. Vi vil derfor anbefale alle landets kommunale råd for funksjonshemmede om å oppfordre sine kommuner til å sende inn høringsuttalelse. Vi har utformet et eksempel som dere gjerne kan benytte dere av:

Forslag til innstilling i kommunalt råd:

Kommunalt råd for funksjonshemmede ber kommunen, ved kommunestyre eller formannskap, om å avgi høringsuttalelse på Ekspertutvalgets rapport «En mer effektiv og fremtidsrettet hjelpemiddelformidling», med høringsfrist 21. mai.

Forslaget om å overføre viktige oppgaver, rettigheter, finansiering og faglig formidling fra staten til kommunene må avvises.

Rådet ber derfor om at følgende uttalelse blir vedtatt som hørings svar:

«Kommunen mener retten til hjelpemidler fortsatt skal ligge i folketrygden med et statlig finansierungsansvar og et nasjonalt formidlingssystem for faglig rådgivning og utlån av hjelpemidler. Dette vil sikre funksjonshemmede tilgang til nødvendige hjelpemidler på alle livsområder slik at grunnleggende menneskerettigheter blir ivaretatt.

Retten til hjelpemidler må være ikke være avhengig av geografisk bosted og kommune-økonomi. Staten bør forbedre hjelpemiddelformidlingen ved å styrke kommunenes ergoterapitilbud og rehabilitering, utvikle bedre IKT-løsninger og gjøre forenklinger.

At innbyggere, gjennom folketrygden, er sikret hjelpemidler som kompenserer for funksjonsnedsettelse vil ha betydning for et levende lokaldemokrati der alle kan delta.»

Hørings svar kan sendes inn via denne lenken:

<https://svar.regjeringen.no/nn/register høringsuttalelse/H2539843/>

Bakgrunn

I februar ble det presentert en rapport om fremtidens hjelpemiddelformidling – «En mer effektiv og fremtidsrettet hjelpemiddelformidling». Rapporten er utarbeidet av et ekspertutvalg, som har gått gjennom hjelpemiddelpolitikken på bestilling fra regjeringen. Utvalget foreslår flere positive endringer som vil styrke kvaliteten og gi nødvendige forenklinger. Likevel foreslår utvalget endringer som vil ramme funksjonshemmede hardt og få store konsekvenser for kommunene. I korte trekk går disse ut på å redusere folketrygdens og hjelpemiddelsentralenes rolle ved å overføre statens ansvar for viktige hjelpemiddelgrupper til kommunene og øke bruken av tilskudd. En viktig bakgrunn for forslagene er å unngå at staten får økte utgifter når andelen eldre i befolkningen øker. Hvis ansvaret blir overført til kommunene vil finansieringen av hjelpemidlene bli budsjettstyrt. I dag er det den enkeltes behov som avgjør løsningen og folketrygden dekker hjelpemidlene.

Ekspertutvalget bygger på Stortingsmelding 14 - Kommunereformen, som foreslo å overføre basishjelpemidler til kommunene. Denne bygger på Holteutvalgets utredning 2010:5, som bl.a. foreslo å overføre ansvaret for basishjelpemidler og hjelpemidler i bolig til kommunene. Holteutvalgets forslag fikk ingen støtte i høringsrunden.

Betydningen av hjelpemidler

Tekniske hjelpemidler er helt nødvendige for å sikre funksjonshemmede en grunnleggende trygghet og frihet til å greie seg selv. Hjelpemidler gjør det mulig å utføre vanlige aktiviteter som å komme seg inn og ut av egen bolig, dusje, spise, kommunisere og komme seg dit en skal. Ofte er det slik at en kombinasjon av enkle og avanserte hjelpemidler utgjør en nødvendig helhet for brukerne. Hjelpemidler kompenserer for funksjonsnedsettelsen og gjør det mulig å delta i samfunnet, noe som er en grunnleggende menneskerettighet.

Målet for hjelpemiddelpolitikken er at funksjonshemmede skal leve selvstendig og delta i samfunnet. Det norske formidlingssystemet sikrer funksjonshemmede tilgang til både hjelpemidler og spesialkompetanse, uavhengig av hvor hjelpemidlene skal brukes; hjemme, i utdanning, arbeid og fritid.

I følge Verdens Helseorganisasjon har Norge en god modell for hjelpemiddelformidling, fordi vi har en helhetlig organisering, med høy ekspertise og ivaretar behovet gjennom hele livsløpet.¹ Retten til hjelpemidler er forankret i folketrygdloven, som sikrer et likeverdig tilbud uansett alder, bosted og økonomi. Kommunene og hjelpemiddelsentralene har et tett samarbeid om formidling av løsninger.

Ekspertutvalget vil flytte ansvaret for enkle og avanserte hjelpemidler

Utvalget går inn for å videreføre at retten til hjelpemidler skal ligge i folketrygden og at vi skal bevare dagens grunnmodell. Til tross for dette foreslår utvalget omfattende endringer, ved å anbefale at ansvaret for fastmonterte hjelpemidler i bolig overføres til Husbanken/kommunene.² Dette er dyre og avanserte hjelpemidler. Utvalget ønsker også å endre dagens utlånsordning og øke bruken av tilskudd og egenbetaling. Utvalget har tatt stilling til et

¹ Handikapnytt 05/15

² Husbanken har aldri hatt ansvaret for hjelpemidler, men for å gi tilskudd til bygningsmessige endringer. Utvalgets forslag vil derfor innebære at hjelpemidlene overføres til kommunal rammefinansiering.

forslag om at kommunene skal finansiere enkle hjelpemidler for å utføre hverdagsaktiviteter. Forslagene innebærer i praksis at svært mange hjelpemidler til bevegelseshemmede går ut av folketrygden, slik at både formidlingen og finansieringen blir overført til kommunene.

Utvalget er delt i flere spørsmål. Brukernes representant anbefaler at:

- **Ansaret for enkle og høyfrekvente hjelpemidler forblir i folketrygden** og IKT-løsninger bedres for å korte ned tidsbruken. Et flertall på fire i utvalget, inkludert brukernes representant, går inn for dette, mens et mindretall på tre, inkludert utvalgets leder, støtter forslaget om å overføre ansvaret til kommunene.
- **Fastmonterte hjelpemidler i bolig forblir i folketrygden**, fordi ordningen har vist seg effektiv for å bli boende i egen bolig. Dette gjelder løfteplattform, trappeheis, personløfter, hev/senk kjøkken, utstyr på bad og toalett mm. Brukernes representant og forsker/ergoterapeut anbefaler dette. Flertallet, derimot, anbefaler at ansvaret overføres til kommunene og forutsetter at det tilføres tilstrekkelig med midler.
- **Man ikke øker bruken av tilskudd på hjelpemiddelområdet**, fordi dette er prinsipielt uønsket og kan true vesentlige sider av hjelpemiddelformidlingens formål, og fordi slike ordninger vil få svært negativ effekt for de mest sårbare hjelpemiddelbrukerne. Brukersiden mener at en nasjonal utlånsordning best sikrer løsninger og faglighet.

Da Stortinget behandlet kommunemeldingen våren 2015 ble det gitt føringer for utredningen: «Hensynet til brukerne skal stå i fokus for den løsningen som blir valgt».³ Vi mener derfor at brukersidens argumenter bør veie tungt når man skal ta stilling til forslagene.

Konsekvenser for kommunene

Dersom ansvaret for enkle, høyfrekvente hjelpemidler samt fastmonterte hjelpemidler i bolig blir flyttet til kommunene, er konsekvensen at nye oppgaver legges på kommunene uten sikkerhet for at det følger med penger, kapasitet og kompetanse. Kommunene får ansvaret for både å finansiere hjelpemidlene og for den faglige formidlingen av riktige løsninger, vedtak, innkjøp, lagerhold og reparasjoner. Hjelpemiddelsentralene driver i dag en omfattende kursvirksomhet for kommunene og har ansvaret for alle anskaffelser og all kvalitetssikring. Kommunenes store nytte av hjelpemiddelsentralene er godt dokumentert⁴. 110 av landets kommuner har ikke ergoterapeut, og kapasiteten er lav i mange som har.

Konsekvenser for hjelpemiddelbrukerne

De foreslåtte endringene av dagens modell vil få alvorlige konsekvenser for funksjonshemmede. Hverdagen vil bli vanskeligere, dyrere og mer uforutsigbar. Hvis kommunen blir ansvarlig for finansieringen, blir de økonomiske rammene forskjellige fra kommune til kommune. Det samme gjelder tilgangen på fagkompetanse og skjønn. Dermed vil tilbudet variere, avhengig av hvor i landet du bor. Rettssikkerheten vil bli svekket.

³ Innst. 333 S, 2014-2015 fra Kommunal- og forvaltningskomiteen

⁴ Organisasjonsanalyse av hjelpemiddelområdet, PricewaterhouseCoopers, 2009.

Mange funksjonshemmede bruker et stort spekter av hjelpemidler for å utføre daglige aktiviteter. Utvalgets forslag betyr at funksjonshemmede i framtiden må forholde seg til to systemer – et statlig og et kommunalt – både når det gjelder finansiering, rettigheter, faglig rådgivning, søknad og reparasjoner, avhengig av hvilken type hjelpemiddel det dreier seg om. Dette vil bli svært tungvint for innbyggere som har behov for hjelpemidler. Hvis funksjonshemmede ikke får nødvendige hjelpemidler til å tilpasse boligen, bruke toalett, bad og kjøkken eller komme seg ut, kan man ikke leve et selvstendig liv og bidra i samfunnet. Innbyggere blir passivisert og isolert. Dette er brudd på grunnleggende menneskerettigheter. I tillegg er dette dårlig samfunnsøkonomi.

En bedre løsning er å følge føringer og anbefalinger som et samlet utvalg står bak:

la brukernes behov være det sentrale elementet for en god hjelpemiddelpolitikk:

- Brukernes rettigheter må sikres, slik at de opplever et helhetlig, effektivt og kompetent system, og får de hjelpemidlene de trenger, når de trenger dem.

forenkle formidlingssystemet og sikre effektivitet

- Styrke samhandling og effektivisering i hjelpemiddelformidlingen.
- Tilrettelegge for hjelpemidler som fremmer mulighetene for utdanning og arbeid.
- Forbedre IKT-løsningene for å korte ned tidsbruken.
- Øke kompetansen og kapasiteten i 1. linjen. Flere ergoterapeuter og fysioterapeuter.
- Statlig rekrutteringstilskudd for å bidra til flere ergoterapeuter i kommunene.
- Forbedre bestillingsordningen for enkle og høyfrekvente hjelpemidler.
- Styrke brukerpassordningen for erfarne brukere.
- Forenkle rutinene og saksbehandlingsprosessene ved hjelpemiddelsentralene.
- Bedre informasjonen om rettigheter og muligheter.
- Trappe opp forskning og utvikling. Etablere et forskningsprogram på området.

Dagens modell er forankret i tre grunnleggende prinsipper. Vi mener at disse må stå fast:

- **Individuell rettighet i folketrygden.** Retten til hjelpemidler er forankret i folketrygdloven, og folketrygden finansierer hjelpemidlene i hjem, utdanning, arbeid og fritid. Det betyr at behovet avgjør løsningen; ikke kommunebudsjettet.
- **Nasjonal utlånsordning.** Hjelpemidlene formidles via en nasjonal utlånsordning, og ikke som tilskudd med egenandel. Utlån sikrer at den enkelte får nødvendige hjelpemidler, uavhengig av egen lommebok og adresse.
- **Formidlingsfaglig forsvarlig.** Hjelpemiddelsentralene har helhetlig og solid kompetanse. Kompetente fagmiljøer er en sikkerhet for at tilbudet dekker det faktiske behovet og at utprøving, faglig rådgivning og opplæring blir ivarettatt. Kommuner og hjelpemiddelsentraler samarbeider om løsninger.

Som vi viser i det vi skriver, er vi svært bekymret for konsekvensene dersom kommunene skal overta folketrygdens ansvar på hjelpemiddelområdet. Dette vil ramme funksjonshemmede hardt, og kommunene vil få nye oppgaver uten sikkerhet for finansieringen.